

सह्याक्रीचा राखणदार

हरिशंकार्या अद्वृतरूप्य कथेचे वेड!

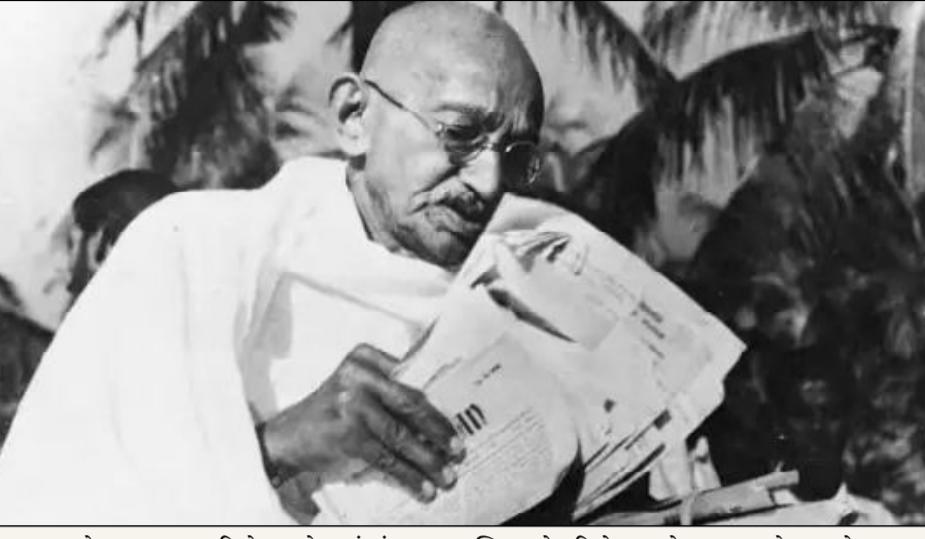
मोहनदास करमचंद गांधी यांचा जन्म दि. २ ऑक्टोबर १८६९ रोजी गुजरातमधील पोरबंदर येथे एका सुसंस्कृत व प्रतिष्ठित कुटुंबात झाला. गांधी हे वैष्णव वाणी होते. गांधीर्जीचे आजोबा उत्तमचंद यांना पोरबंदर संस्थानची दिवाणगिरी मिळाली होती. गांधीर्जीचे वडील करमचंद हे प्रथम पोरबंदर संस्थानचे व नंतर राजकोट संस्थानचे दिवाण होते. आई पुतळाबाई व वडील हे दोघेही शीलसंपन्न व धर्मनिष्ठ होते. ते नियमाने धार्मिक ग्रंथांचे पठन करीत व आपल्या मुलाबाळांना धार्मिक कथा सांगून सदाचरणाचे महत्त्व त्यांच्या मनावर बिबटीत. त्या वेळी धार्मिक नाट्यप्रयोग फार होत असत; ते पाहण्यात आणि ध्रुव, प्रलहाद, हरिश्चंद्र यांच्या कथा ऐकण्यात मोहनदास बाल्पणी सातआठ वर्षांचे असताना रंगून जात. हरिश्चंद्राच्या अद्भुतरम्य कथेचे त्यांना वेढच लागले होते. हरिश्चंद्र नाटक त्यांनी वारंवार पाहिले. अहिंसात्मक सत्याग्रहाला आवश्यक निषेची मनोभूमिका लहानपणीच तयार झाली. कस्तुरबा आणि मोहनदास यांचे बय सारखेच होते. या दोघांचा विवाह वयाच्या तेराव्या वर्षी झाला. ही विद्यार्थी दशा होती. घरचे वातावरण शीलसंपन्नाचे असले, तरी बाहेरचे सवंगी आणि मित्र निरनिराळ्या कौटुंबिक परिस्थितीत होते. त्यांनी मांसाहार, ध्रुप्रपाण, वे श्यागमन इ.गोष्टीचे प्रलोभन मोहनदासांना दाखविण्याचा प्रयत्न केला. ते त्यात काही काळ फसलेही. परंतु तीव्र पश्चाताप होऊन ते त्यातून लवकरत्र बाहेर पडले. सन १८८७ साली ते मॅट्रिक्युले पिता-कुपानंद

उत्तीर्ण झाले. सन १८८५मध्येच पिता- करमचद यांचे निधन झाले. बेचरजी स्वामी यांनी पुत्राभाईंना सांगितले, की मोहनदासाला उच्च वैद्यकीय शिक्षणाकरिता इंग्लंडला पाठवावे. परंतु वैद्याला मृत शरीराला स्पर्श करावा लागतो हे ब्रे नव्हे, म्हणून बॅरिस्टर होण्याकरिता इंग्लंडला पाठवावे, असे वडील बंधूंनी ठरविले. मोहनदासांना ही कल्पना फार आवडली. आई या धाकट्याला परदेशी पाठविण्यास नाखूष होती. परंतु मोहनदासांचा आग्रह पाहून तिने त्यांना मद्य, मांस व परस्ती वर्ज्य करण्याची शपथ घ्यावयास लावली आणि ते सन १८८८मध्ये इंग्लंडला गेले. या वेळी कस्तुरबा गरोदर होत्या. अठराव्या वर्षीच हिरालालचा जन्म झाला. गामदास व देवदास नंतर काही वर्षांच्या अंतराने झाले. इंग्लंडमध्ये असताना गांधींनी शाकाहारी मंडळ स्थापन केले. वडिलांच्याच पायापाशी बसून हिंदू, मुसलमान, ख्रिस्ती मित्रांच्या संवादांमध्ये अनेक धर्मांच्या तत्त्वांचे विचार त्यांनी वारंवार ऐकले, ते इंग्लंडमध्ये गीता, बुद्धचरित्र व बायबलयाच्या वाचनाने अधिक दृढ झाले. ते दि. १० जून १८९१ रोजी बॅरिस्टर झाले. तत्पूर्वी लंडनची मॉट्रक परीक्षाही ते उत्तीर्ण झालेच होते. स्वदेशी परतले. मात्रचे निधन झाले होते, ही गोष्ट त्यांना परतल्यावर कळली. वडीलभावाने परदेशगमनाबद्दल त्यांच्याकडून प्रायश्चित घेवविले.

भारतात आल्यावर त्यांनी मुंबई येथे वकिली मुरू केली; पण जम बसेना. या वेळी इंग्रजी पद्धतीचा पौषाख ते करीत होते. पोरबंदाराच्या एका मुसलमान व्यापार्याने दक्षिण आफिकेतील कजासाठी गांधींची गाठ घेतली व एका वर्षाच्या कराराने, सन १८९३ च्या एप्रिलमध्ये दक्षिण आफिकेत नेले. दरबानचा लक्षाधीश व्यापारी दादा अब्दुल्ला याने प्रिटोरिया येथील व्यापारी तथ्यबंजी यावर ४० हजार पौडांची फिर्याद केली होती. गांधींनी त्या दोघांचे मन वळवून कजाचा

निकाल सामोपचाराने करवून घेतला. आफिकेत सुमारे २० वर्षे गांधी राहिले. वकिलीचा अनुभव घेतला. दोन्ही पक्षांच्या अंत: करणात शिरून व समजूत घालून, कजाचा निकाल करणे यात गांधी तरबेज झालै. दक्षिण आफिकेत असताना तेथील बिनगोळ्या जमारीवरील विशेषत: हिंदी लोकांवरील, त्याच्रप्रमाणे तेथील मजुरांवरील होणाऱ्या गोळ्या सत्ताधार्यांच्या जुलमांविरुद्ध आपल्या सत्याग्रहाचा किंवा निःशस्त्र प्रतिकराचा दीर्घकालपर्यंत प्रयोग करण्याची संधी त्यांनी साधली. तेथील हिंदू, मुसलमान, ख्रिस्टी इ. जमारीची व दलित जांनंची अंत: करणे काबीज केली. अनेक यूरोपीय मित्रही मिळविले. दक्षिण आफिकेत प्रसिद्ध तत्त्वज्ञ, सेनापती व सत्ताधारी जनरल स्पॅट्स यांच्याशीच गांधींनी अनेक वेळा सत्याग्रही संग्राम केला. त्या वेळी नाताळ, ट्रान्सवाल व अरेंज फ्री स्टेट या तीन स्वतंत्र राज्यांत हिंदी लोकांची स्थिती अस्पृश्यांपेक्षाकाही वाईट होती. हिंदू, मजूर, मुदतीच्या कराराने तेथे मोठ्या संख्येने नेले जात होते. हिंदी व्यापारीही तेथे व्यापाराकरिता वस्ती करून राहिले होते. सर्वच बिनगोळ्या लोकांना निग्रोप्रमाणेच वागवीत असत; सर्वांनाच कुली म्हणत. गोळ्या वस्तीत राहण्याचा त्यांना प्रतीबंध होता. वर्णद्विषाचे थैमान सुरु होते. वर्णभेदावर आधारलेले अनेक प्रकारचे जुलमी कर लादले होते. वर्णद्विषावर आधारलेले नियम मोडले, तर गोरे लोक व पोलीस मारहाण करीत; बुटाने तुडवीत.

गांधीनी स्वतः अनेक वेळा असा अपमान व मारहाण सोसली. हिंदू लोकांच्या काही सवलती काढून घेणारे अपमानकारक बिल तेथील विधिमंडळात सन १८९४ मध्ये आले. गांधी त्या वेळी आफ्रिका सोइून स्वदेशी परतणार होते. परंतु आयत्या वेळी परत येण्याचा बेत रहित करून तेथेच राहून लाढा देण्याचा संकल्प त्यांनी सोडला. नाताळ इंडियन कॅर्प्रेस नावाची संस्था त्याकरिता स्थापन केली. सार्वजनिक फंडातील पैसा न घेता वकिली मुरू करून अगदी साधी राहणी अवलंबिली. इंडियन ओपरिनियन हे वृत्तपत्र मुरू केले. सार्वजनिक फंड आंदोलनाकरिता गोळा होत असे; त्याचा पूर्ण चोख हिशेब प्रतिमास सादर करण्याची प्रथा ठेवली. मजुरांवर तेथे राहण्याबद्दल जादा कर देण्याचे विधेयक विधिमंडळापुढे मान्य झाले होते. याविरुद्ध त्यांनी मोठी चळवळ केली. गेरे लोक त्यामुळे त्यांच्यावर खूप चवताळ्ले होते. याच सुमारास सन १८९६च्या जून महिन्यात गांधी भारतीयाना तेथील परिस्थिती समजावृत्त सागण्याकरिता तात्पुरते भारतास परतले. काही महिने भारतात राहून येथील वृत्तपत्रांत तेथील परिस्थितीबद्दल हृदयविदारक हकीकीर्ती त्यांनी प्रसिद्ध केल्या व दक्षिण आफ्रिकेत ते पुन्हा गेले. याच सुमारास बोअर युद्ध मुरू झाले. त्यात गांधीजींनी हिंदी लोकांचे शुश्रूषा पथक तयार करून दोन्ही बाजूंच्या गोऱ्या जखमी सैनिकांची सेवा केली. बोअर युद्धानंतर गांधींनी भारतातला भेट दिली. सन १९०३ साली गांधी आफ्रिकेस पुन्हा परत गेले. तेथील दडपशाहीच्या कायद्याविरुद्ध त्यांनी सत्याग्रहाची चळवळ उभारली. त्यात कस्तुरबांसह अनेक स्थियांनीही भाग घेतला आणि कारावास भोगला. काळ्या कायद्याविरुद्ध कायदेभंगाच्या चळवळीला सन १९०७मध्ये उग्ररूप आले. सन १९०८मध्ये शेकडो हिंदी लोकांना कारावासाच्या शिक्षा झाल्या. गांधींनाही सक्तमजुरीची शिक्षा झाली. या

सत्याग्रहाचे पडसाद आफ्रिके प्रमाणेच इंग्लंड व हिंदुस्थान येथीही उमटले. सन १९१२ साली गोपाळकृष्ण गोखले हे जनरल स्मृत्सने काढा कायदा रद्द करावा, म्हणून आफ्रिकेत गेले. तेहापासून गांधी व गोखले यांचा स्नेह जमला. गोखले यांस गांधींनी आपले राजकीय गुरु म्हणून अत्यंत पूज्य मानले. दि. १८ डिसेंबर १९१३ रोजी गांधींना स्मृत्सने बंधमुक्त केले व दि. २१ जानेवारी १९१४ रोजी वर्णविद्रोषाच्या कायद्याच्या बाबतीत गांधी व स्मृत्स यांच्यात तडजोड झाली. आफ्रिकेतील त्यांच्या वीस वर्षांच्या वास्तव्यात त्यांनी रस्किनचे अनन्त धिस लास्ट, टॉलस्टायचे किंडम ऑफ गॉड व थेरोचे निबंध वाचले. रस्किनच्या पुस्तकाचे त्यांनी सर्वोदय म्हणून गुजरातीत भाषांतर केले. दरबान शहराजवळ सुमारे चाळीस हेक्टर जमीन खेरेदी करून फिनिक्स आश्रम स्थापन केला. तेथूनच ते इंडियन ओपनियन हे सामाहिक छापून प्रसिद्ध करू लागले. गांधी स्वतः शेतकाम करीत, छापखान्यात यंत्रे ही फिरवीत. नंतर त्यांनी जोहैनसर्बाजवळ सुमारे ४४० हेक्टर जागेत टॉलस्टाय फार्म स्थापिला. सन १९१३ मधील सत्याग्रह आंदोलनाची छावणी येथेच पडली होती. तत्पूर्वी त्यांनी सन १९०८ साली लंडनहून दक्षिण आफ्रिकेस परत जात असताना हिंद स्वराज्य हे पुस्तक प्रश्नोत्तररूपाने लिहून प्रसिद्ध केले. या पुस्तकात यांत्रिक उद्योगाने मानवाचा ज्ञास होत आहे, हा विचार त्यांनी मांडला.

गांधीजी दक्षिण आफ्रिकेला कायमचा रामराम ठोकून इंग्लंडमार्ग दि. १ जानेवारी १९१५ रोजी मुंबईस परत आले. नामदार गोखले यांनी, भारतात गेल्यावर एक वर्षपूर्वी सार्वजनिक चलवळीत न पडता केवळ तटस्थपणे परिस्थिती समजावूत च्या, असे त्यांना बजावून सांगितले होते. मुंबई, मद्रास इ. शहरांमध्ये त्यांच्या सत्काराच्या सभा झाल्या. गांधींनी हरद्वारचे गुरुकुल व शांतिनिकेतन यांस भेटी दिल्या. हरद्वार येथे कांगडी गुरुकुलाचे आचार्य श्रद्धानंद यांची गाठ पडली. त्यांनीच प्रथम गांधींचा महात्मा म्हणून निर्देश करून गौरव केला. अहमदाबाद येथे सारबरमती तीरावर दि. २५ मे १९१५ रोजी सत्याग्रहाश्रम स्थापन केला. आश्रमात राहणाऱ्या एका अस्पृश्यमुळे अहमदाबाद येथील व्यापार्यांनी आश्रमास देण्या देण्याचे बंद केले. आश्रम बंद पडण्याची वेळ आली. परंतु गांधींनी अस्पृश्यांना आश्रमात ठेवण्याचा आग्रह चालू ठेवला. हव्हूहव्हू पुन्हा अनुदान मिळू लागले व आश्रम

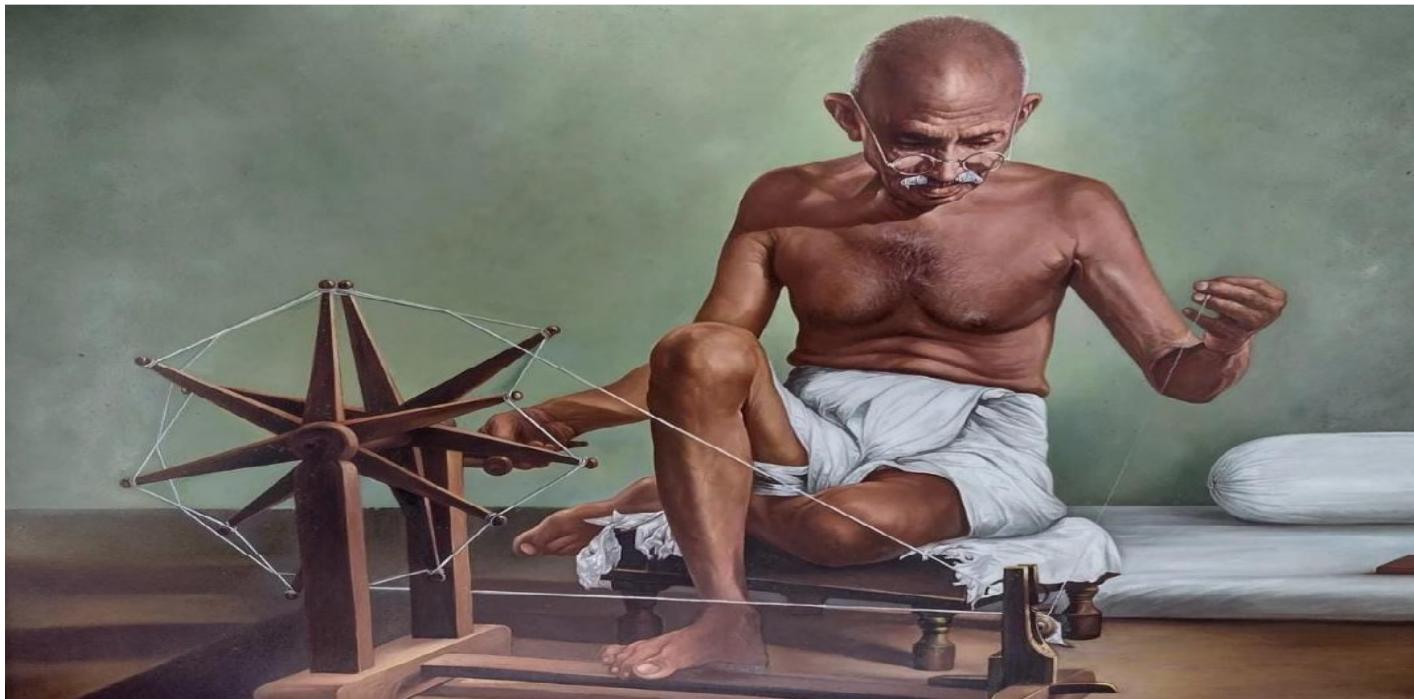
स्थिरावले. विनोबा भावे, काकासाहेब कालेलकर, संगीतज्ज खेरे गुरुजी, गोपाळाराव काळे, महादेवभाई देसाई, जे.बी.कृपलानी, किशोरलाल मश्वाला, प्यारेलाल इ.गांधींचे अनुयायी आश्रमी बनले. अनुयायी त्याना साबरमतीचे संत संबोधू लागले. हा सत्याग्रहाश्रम तेव्हापासून हव्हूळू भारताच्या राजकीय स्वातंत्र्याच्या आंदोलनाचे मुख्य केंद्र बनला. हिंटू विश्वविद्यालयाचा स्थापना समारभ दि. ४ फेब्रुवारी १९१६ रोजी झाला; त्या समेत व्हाइसरॉय लॉर्ड होर्डिंग, एनी बेझंट, हिंदी महाराजे, त्यांच्या राण्या, उच्चपदस्थ अधिकारी व अनेक पुढारी उपस्थित होते. या समेत गांधींनी भाषण केले. ते म्हणाले, कालच्या चर्चेमध्ये भारताच्या गरिबीबद्दल मुक्त कंठने भाषणे झाली. पॅरिसच्या जवाहिंच्यालाही दिपवून टाकणाऱ्या जडजवाहिंनी मंडित राजेमद्दी येथे बसलेली आहेत. भारताची गरिबी नष्ट करावयाची तर अगोदर, डोळे दिपविणारे जडजवाहिर राजे महाराजांपाशी आहेत, तेच काढून घेऊन याचा भारताच्या जनतेकरिता निधी निर्माण करावा. हे सर्व धन गरीब शेतकऱ्यांच्या श्रमातून निर्माण झाले आहे. शेतकऱ्याची मुक्ती शेतकरीच करू शकेल. वकील, डॉक्टर, जमीनदार हे करू शकणार नाहीत. अशा अर्थाचे भाषण चालू असताना एनी बेझंट यांनी गांधींना हटकले व भाषण बंद करण्यास सांगितले. गांधी थांबले नाहीत. बेझंटनी ती सभा रागावून बरखास्त केली. गांधींनी सन १९१७मध्ये शेतकऱ्यांच्या व्यथा जाणून घेण्यासाठी बिहारमधील चंपारण्यास भेट दिली. त्या परिसरात गो-चा लोकांचे उसाचे व निळीचे मळे होते व तेथील हिंदी शेतकरी त्यांची कुळे होती. हे मळेवाले शेतकऱ्यांना छळीत, लुबाडीत, मारीत व त्यांची आर्थिक पिलवणूक करीत. ब्रिटिश सरकारने गांधींना चंपारण्य सोडून जाण्याचा हुक्म दिला. तो गांधींनी मानला नाही. या वेळी राजद्रप्रसाद, ब्रिजकिशोर, मझरूल हक इत्यादींचा परिचय झाला. चंपारण्य जिल्ह्यातील ८५० खेड्यांतील सुमारे ८,००० शेतकऱ्यांच्या तक्रारी गांधींनी लिहून घेतल्या. दि. १३ जून १९१७ रोजी सरकारला चौकशी समिती नेमावी लागली. समितीच्या शिफारशीप्रमाणे सरकारने शेतकऱ्यांकडून खंड कमी घेतला जाईल, वेठबिगार रद्द होईल व इतर जुलमी प्रकार होणार नाहीत, असे १८ ऑक्टोबर रोजी जाहीर केले.

भारतीय ने तृत्व चमकू लागले. त्यानंतर अहमदाबादच्या मजुरांच्या तुटपुऱ्या पगाराचा प्रश्न उत्पन्न झाला. युद्धजन्य महागाई शिगेस पोहोचली होती. मजुरांचा ७० टक्के बोनस गिरीवाळ्यांनी रद्द करण्याचे जाहीर केले. सुमारे ८० हजार मजुरांनी सत्याग्रह करण्याचा बेत केला. बाबीस दिवस संप चालला. गांधींनी मजुरांचा संप टिकविण्यासाठी उपोषण केले. तीन दिवसांत यश आले. मालकांनी ३५ टक्के पगारवाढ मान्य केली. असे तंते पुन्हा होऊ नयेत म्हणून मजुर-महाजन नावाची संस्था स्थापन झाली. मजुराप्रमाणे शेतकऱ्यांचाही प्रश्न याच साली उत्पन्न झाला. खेडा जिल्ह्यात भयंकर दुष्काळ पडला तरी सरकार, चार आणेच पीक येऊन देखील, शेतसारा वसूल करू लागले. गांधींनी करबंदीची चळवळ हाती घेतली. ही चळवळ पसरू लागली, म्हणून सरकार नमले व शेतसारा माफ झाला. पहिल्या जागतिक युद्धात भारतीयांनी मित्र राष्ट्रांना मदत करावी, म्हणून सन १९१७ साली व्हाइसरॉय लॉर्ड चेम्सफँड याने भारतीयांची परिषद बोलाविली. त्या परिषदेत गांधींनी हिंदीमध्ये भाषण करून सैन्यभरतीला पाठिंबा दिला. या बाबतीत लोकमान्य टिळकांचे असे म्हणणे होते, की भारतीयांना स्वराज्याच्या अधिकारांचे आश्वासन मिळाले, तरच सैन्यभरतीला पाठिंबा द्यावा. गांधींनी बिनशर्तच पाठिंबा दिला. दक्षिण आफ्रिकेतील चळवळीपासून गांधींचा व दीनबंधू सी.एफ.अँड्रूज या खिस्ती धर्मप्रचारकाचा स्नेह जमला होता. ब्रिटिश सरकारचे भारतातील प्रतिनिधि आणि गांधी यांच्यामधला अँड्रूज हे एक महत्वाचा दुवा बनले. सैन्यभरतीच्या प्रचाराकरिता देशभर फिरत असता गांधींची प्रकृती अत्यंत परिश्रमाने ढासल्ली. अतिसाराचा विकार जडला. अंगात बारीक तापही सारखा राहू लागला. खेडा जिल्ह्याच्या सत्याग्रहापासून वळूभभाई पटेल यांचा स्ने हसंबंध वाढू लागला होता. वळूभभाई अहमदाबादला गांधींना भेटावयास आले. वळूभभाईंनी औषधोपचार घ्यावा, असा त्यांना आग्रह केला. सुप्रसिद्ध डॉ.कानुगा यांनी प्रकृतीत लवकर सुधारणा व्हावी म्हणून औषधे व इंजेकशन्स घेण्याचा आग्रह केला. गांधींनी तो नाकारला. एके दिवशी रात्री या दीर्घ आजारात गांधींना वाढू लागले, की आपली अखेरची वेळ आली आहे. वळूभभाईंनी पुन्हा डॉ.कानुगांना प्रकृती तपासण्यास बोलाविले, त्यांनी नाडी तपासली. डॉक्टर म्हणाले, तशी भीती नाही, अत्यंत अशक्ततेमुळे मात्र मजातंतू क्षीण झाले आहेत. शेवटी एकच उपाय उपयोगी पडला; सर्व शरीराला बर्फाचा लेप केला होता. गांधी या आजारातून बाहेर पडले. निसर्गोपचारावर त्यांची फार भिस्त. आश्रमात कोणी आजारी पडले, तरी उपवास व निसर्गोपचार यांवरच ते भर देत. क्रमशः.....!! पावन पुण्यस्मरणनिमित गांधींना विनप्र अभिवादन !!

- संकलन व सुलिखन -
 श्री कृष्णकुमार आनंदी-
 गोविंदा निकोडे गुरुजी.
 मु. पो. ता. जि. गडचिरोली
 फक्त व्हॉ. नं. १४२३७१४८८३

મહાત્મા ગાંધીજીના આમિયોત રામાણ્ય

“माझ्या रामराज्यात राजापासून रंकापर्यंत सर्वांना समान हक्क असतील.” – महात्मा गांधी
आज ३० जानेवारी महात्मा गांधी यांची ७६ वी पुण्यतिथी. भारतात हा दिवस शहीद दिन म्हणून साजरा केला जातो. गेल्या आठवड्यात आयोध्यात राममंदिर लोकार्पण सोहळा संपन्न झाला. आणि देशात पुढा एकदा राम, रामायण आणि रामराज्याच्या विचार मंथनला सुरुवात झाली. भारतात विसाव्या शतकात राम आणि रामराज्याचा विचार मांडणारे महात्मा गांधी हे राजकीय नेते, अराज्यवादी व आदर्शवादी राजकीय विचारवंत होते. आजच्या या पार्श्वभूमीवर महात्मा गांधीजींचे रामराज्य संबंधीचे विचार जाणून घेणे महत्वाचे वाटते. महात्मा गांधीजींना अभिप्रेत स्वराज्य तथा आदर्श राज्य हे रामराज्य आहे. रामराज्य हे वर्गविरहीत आणि समताधिष्ठीत असेल. गांधीजींनी ‘सत्याचे प्रयोग’ या आत्मचरित्रात, ‘यंग इंडिया’ आणि ‘हरिजन’ या नियतकालिकांत रामराज्यासंबंधी त्यांनी विचार मांडले आहेत. रामराज्यात प्रजेला महत्वाचे स्थान असून ते नीती व मर्यादिवर आधारीत आहे, या राज्यात अभिव्यक्तीचा अधिकार प्रत्येकाला असला पाहिजे, तसेच प्रेम आणि सद्दावना हा रामराज्याचा पाया असेल. अस्पृश्यता, मद्यप्राशन या गोष्टीला थारा असणार नाही. ही अपेक्षा गांधीजींची व्यक्त केली होती. १९२९ मध्ये यंग इंडियात महात्मा गांधींनी रामराज्य विषयी स्पष्ट केले की, राम राज्याचा अर्थ हिंदू राज्य नाही. माझ्या म्हणण्याचा अर्थ ईश्वरीय राज्य भगवानाचे राज्य, माझ्या कल्पनेतील राम या पृथ्वीवर असतील अथवा नसतील रामराज्याचा प्राचीन आदर्श निःसंदेह एक खेर लोकतंत्र आहे. ज्यात गरिबांतील गरीब नागरीकांना न्याय मिळाला पाहिजे. २ ऑगस्ट, १९३४ च्या ‘आनंद बाजार पत्रिका’ मध्ये गांधीजी लिहितात, माझ्या स्वप्नातील रामायणात राजपुत्र आणि रंक या दोघांनाही समान अधिकारांची खात्री दिली जाते. १ जून, १९४७ रोजी गांधीजींनी ‘हरिजन’ मध्ये लिहिले, ऐश्वर्यात लोळणारे काही लोक आणि पुरेसे अन्वर्ही न मिळणारे सामान्य नागरिक अशा

डॉ. प्रकाश खेत्री,
छ. संभाजीनगर,
१७४३०९२३४४

राज्यात व्यक्तिस्वातंत्र्य हे सर्वोच्च मूल्य मानले
जाते, तसेच उच्च-नीचता, गरीब- श्रीमंत, स्थि-
पुरुष, वंश आणि पंथ यावरून भेदभेद
केला जात नसेल. या रामराज्यात सव
जमीन आणि शासनव्यवस्था
लोकांच्या हाती असेल. आदश
राज्यातील न्यायव्यवस्था ही साधी.
सरळ, सोपी आणि कमीत कर्म
खर्चाची व विलंब न करणारी असेल
प्रत्येक खेड्यामध्ये आणि जिल्ह्यामध्ये
शक्यतो पंचकमिटीच्या सहाय्याने
निवाडे होतील. विशेष परिस्थितीतच
त्यांना प्रांतीक न्यायालयात अपील
करण्याठी परवानगी द्यावी. तसेच
गांधीर्जीच्या मते न्यायालयातील
वकिलांची फी कायद्याने निश्चित
करावी. तेव्हा न्याय त्वरित आणि
कमी खर्चात मिळेल. गुन्हेगाराल

गुन्हेगारावर सुधारात्मक उपाय केले जावेत. असे गांधीजींचे मत होते. रामाराज्यातील कायदे म्हणजे नैतिक नियम असतील, नागरिकांना उपासनेचे, विचारांचे आणि लेखनाचे स्वातंत्र्य असेल, खेडे समृद्ध, सुखी आणि स्वयंपूर्ण असतील. सत्य आणि अहिंसा हा राज्याचा पाया असेल, ज्या राज्यात प्रत्येक व्यक्तीला निर्भयतेने आणि स्वतंत्रपणे राहता येईल, महात्मा गांधीजींनी खेडेगांव हे केंद्रबिंदू मानले. कारण गांधीजींच्या मते, खरा भारत हा शहरात नसून खेड्यात आहे. खेड्यांना जास्तीत जास्त स्वायत्ता मिळावी. खेड्यांचा कारभार लोकांनी निवडून दिलेल्या पंचायतीमार्फत चालवावा. खेड्यांनी आपल्या जिल्ह्याचा कारभार चालविणारी जिल्हा मंडळे निवडावीत. जिल्हा मंडळांनी प्रांतिक मंडळे, प्रांतिक मंडळांनी मध्यवर्ती मंडळ व त्याचा अध्यक्ष निवडावा अशी शासनव्यवस्था त्यांनी सुचविली. खेड्यांना दिले जाणारे स्वातंत्र्य हेच खरे स्वातंत्र्य असेल. त्यांना पूर्णतः अधिकार असतील,

सहकार आणि ग्रामपंचायतीच्या सहाय्याने राज्यकारभार चालविष्यात येईल. निवडणुकिसाठी उभे राहणारे उमेदवार हे निस्वार्थी भ्रष्टाचारापासुन मुक्त, चारित्र्यसंपन्न, सेवावृत्तीचे असावेत असा गांधीर्जींचा आग्रह होता. आपण सुंसंस्कृत झाल्याशिवाय आपले स्वराज्य निरर्थक आहे. आपण नैतिकतेला जीवनात सर्वोच्च स्थान द्यायला हवे. प्रत्येक व्यक्तीने स्वतःच्या जीवनात प्रामाणिकपणा आणि उच्च नैतिक मूल्ये जोपासली पाहिजेत. रामराज्य हे धर्माचे व न्यायाचे राज्य होते. अशा रामराज्याची स्थापना करणे हे महात्मा गांधींचे स्वप्न होते. महात्मा गांधीर्जीवर राम आणि रामराज्याचा प्रभाव शेवटच्या क्षणापर्यंत होता. ‘सत्याचे प्रयोग’ या आत्मचरित्रात लिहितात, लहानपणी भीती वाटलिकी ते राम मनामाचा जप करत, त्यांच्या संपूर्ण आयुष्यात ‘मिशन टू मॉस्को’ आणि ‘राम राज्य’ (१९४४ मध्ये) हे केवळ दोनच चित्रपट पाहिले होते, ३० जानेवारी, १९४८ रोजी दिल्लीत मृत्यु समय ’ हे राम ’ असे म्हटले तर नवी दिल्लीतल्या युमना नदीच्या तीरावर राजघाट या समाधीस्थळी सृतिप्रीत्यर्थ आजही रघुपती राघव राजा राम हे त्यांचे आवडते भजन गायले जाते. गांधीर्जींची रामराज्याची संकल्पना केवळ रामायणातील राज्याशी किंवा धर्माधिष्ठित राज्याशी संबंधीत नाही, तर त्यांची वैशीक धर्मावर श्रद्धा होती. ते सर्व धर्मांच्या श्रद्धा, शिकवण यांचा आदर करीत असत. त्यांना अभिप्रेत रामराज्यात सतेचे विकेंद्रीकरण होईल, खेडे स्वयंपूर्ण आणि स्वायत्त होतील. कोणत्याही व्यक्तीलाही इजा पोहचविणारा नाही, जिथे प्रत्येक आवाज ऐकला जाईल, न्याय वेगवान असेल, नीती व मर्यादेवर आधारीत शोषणविरहीत समता मूलक समाज असेल. महात्मा गांधीर्जींचे हे विचार आजही शाश्वत आणि महत्वपूर्ण वाटतात. तेव्हा महात्मा गांधीर्जींच्या स्वप्नातील रामराज्याची निर्मिती करण्यासाठी आपण सर्वांनी एकजुटीने प्रयत्न करायला हवेत. हीच खन्या अर्थांनी त्यांना श्रद्धांजली ठरेल...

सहाद्रीचा राखणदार

मोतीबिंदू शिबिराच्या नावावर रुणांची दिशाभूल शस्त्रक्रियेला नेणारी गाडीच न आल्याने रुण आल्यापावली घरी परतले

गोडपिपरी | प्रतिनिधी

तालुक्यातील वडोली येथे ग्रामपंचायतीच्या परिसरात दि. (२५) गुरुवारी मोतीबिंदू तपासणी शस्त्रक्रिया शिबिर पार पडले. रुणांची तपासणीही झाली काही रुण पात्र देखील ठरले. रुणांना नेणारासाठी तारीख व वेळीही देण्यात आली मात्र शस्त्रक्रियेला नेणारी गाडीच न आल्याने रुण संताप व्यक्त करत आल्यापावली घरी परतले.

महाराष्ट्रे आय बँक आय हॉस्पिटल नागपूर च्या बँनर खाली वडोली येथे २५ जानेवारी सकाळी ८ वाजता ते दुपारी २ वाजेपर्यंत शिबिर ठेवण्यात आली शिबिरात लहान मुलांचा तिळेण्णा, मोतीबिंदू, रीतीना शस्त्रक्रिया अशा अनेक तपासण्णा करण्यात आल्या. शिबिरात वडोलीसह परिसरातील अनेक गवातील शेकडे रुणांनी तपासणी करून घेतली. पात्र अपात्र सर्वच रुणांकडून ३०० रु घेतल्याने फसवणूक झाल्याची शंका रुणांनी व्यक्त केली. शिबिरात ४८ रुणांची शस्त्रक्रियेसाठी निवड

चार दिवसांपूर्वी वडोलित शिबिर पार पडले. रुणांची तपासणी करण्यात आली त्यात निवड झालेल्या रुणांना दि. (२९) सोमवारी नेणारासाठी गाडी पाठवणार असल्याचे सांगण्यात आले. मात्र गाडी आलीच नाही व त्यांच्याकडून ३०० रु घेतल्याने फसवणूक झाल्याचे दिसून येत आहे. डॉक्टरांशी संपर्क साधला असता संपर्क होऊ शकला

- संदीप लाटकर अध्यक्ष तमुस वडोली

झाली. रुणांना दि. (२९) सोमवारी सकाळी ९ वाजता डॉक्टरांनी ग्रामपंचायतला बोलाविले शस्त्रक्रियेला नेणारी गाडीच न आल्याने रुण संताप व्यक्त करत आल्यापावली घरी परतले. तालुका वैद्यकीय अधिकाऱ्यांची शिबिरा संदर्भात संपर्क साधला असता संपर्क होऊ शकला

शिबिराच्या माध्यमातून नागिकांना न्याय मिळेल या चांगल्या हेतूने शिबिर घेण्यासाठी परवानांनी दिली. शिबिरात निवड झालेल्या रुणांना न्यायसाठी गाडी न येणे शंकास्यद आहे. फसवणूक झाली असेल तर गवाचा प्रमुख या नायाने मी स्वतः नागपूर येथे जाऊन प्रकरणाची चौकटी करणार व सर्व रुणांना त्यांचे पैसे परत मिळवून देणार न्याय मिळवून देणार. - संदीप पौरकर सदस्य ग्रामपंचायत वडोली

नाही. शिबिराच्या ठिकाणी स्थानिक आरोग्य विभागाचे कोणतेकी कर्मचारी उपस्थित नहवते. तालुक्यात नेहमीच असे शिबिर होत असतात मात्र शिबिराची माहिती तालुका आरोग्य विभागाला राहत नसल्याने एकच आश्वर्य व्यक्त होत आहे.

गोडपिपरी तालुक्यात असे अनेक शिबिरे होत असतात. त्यात किंत्येकदा जनतेची नाहक फसवणूक केल्या जाते. मोफत शिबिर बँनर लागले असताना यैसे घेणे योग्य नाही. स्थानिक आरोग्य विभागाला शिबिराची माहिती नसणे हे संतापजनक आहे. - संदीप पौरकर सदस्य ग्रामपंचायत वडोली

वङ्गुर बु.जिल्हा परिषद शाळेत भारतीय प्रजासत्ताक दिन उत्साहात साजरा

प्रभात फेरी मधील महापुरुषाचा वेशभूषांनी वङ्गुरकरांचे लक्ष वेधले

मानवत | प्रतिनिधी

मानवत तालुक्यातील मौ. वङ्गुर बु. जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळेत २६ जानेवारी रोजी भारतीय प्रजासत्ताक दिनावारा ७५ वा वर्धमान दिन अंतर्गत उत्साहपूर्ण वातावरणात साजरा करण्यात आला.

यावेळी सकाळी शाळेतील विद्यार्थ्यांची प्रभात फेरी काढण्यात आली. प्रभात फेरीमध्ये अनेक विद्यार्थ्यांनी महापुरुषाचा वेशभूषा साकारल्या होत्या. त्यामुळे प्रभात फेरी आंतरिक लक्षवेळी ठरली होती. प्रभात फेरी दरम्यान विद्यार्थ्यांनी रस्ता रुक्का तालुक्यात आग लागवार घेतली. तालुक्यात यांच्यावर यांती वाहनाला आग लागवार वृत्त समजताच तलाठी मोहसीन पठाण, रवींकर तालक चालक इफक्त पठाण यांनी आग विद्युवण्याचा प्रयत्न केला.

या बाबत अधिक माहिती अशी की, परभणी येथे पोलीस पाटील भरतीची परीक्षा असल्याने व त्यात तहसीलदार राजेश सरवदे यांची भारारी पथकात नियुक्ती झाल्याने ते सरकारी वाहन क्रमांक एम एच २२ डी १०१५ चे चालक इफक्त पठाण, तलाठी अनिल राठोड, शिराई न्युम अंतरां यांच्या सहं परभणी येथे सकाळी अकारा वाजता गेले होते तिथं करत्य बाजावून ते सायंकाळी सहाच्या सुमारास

उपस्थित होते या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन शाळेचे शिक्षक श्री. विजय वाय यांनी केले तर आभार श्री. नागानाथ बोंधेने यांनी मानले शाळेचे मुख्याधापक श्री. झेलाजी काळे व शिक्षक श्री. अलापां शेख यांनी कार्यक्रम यांश्च रित्या पात्र पाठवणी साठी अचूक नियोजन केले त्यांना शालेय व्यवस्थापन समितीने सहकार्य केले.

जिंतूर तहसीलदारांच्या वाहनाला अचानक आग-तहसील कार्यालयातील घटना

जिंतूर | प्रतिनिधी

परभणी येथील पोलीस पाटील परीक्षेचे काम आटोपून तहसीलदार राजेश सरवदे हे कर्मचाऱ्या सोबत परत जिंतूर तहसील कार्यालयात आले. असता उत्था असलेल्या सरकारी वाहनाला अचानक आग लागून मोठे नुकसान झाले असल्याची घटना रववार २८ जानेवारी रोजी सायंकाळी ७.३० वाजण्याच्या सुपारास घडली. तहसीलदार यांच्या वाहनाला आग लागवार वृत्त समजताच तलाठी मोहसीन पठाण, रवींकर तालक चालक इफक्त पठाण यांनी आग विद्युवण्याचा प्रयत्न केला.

या बाबत अधिक माहिती अशी की, परभणी येथे पोलीस पाटील भरतीची परीक्षा असल्याने व त्यात तहसीलदार राजेश सरवदे यांची भारारी पथकात नियुक्ती झाल्याने ते सरकारी वाहन क्रमांक एम एच २२ डी १०१५ चे चालक इफक्त पठाण, तलाठी अनिल राठोड, शिराई न्युम अंतरां यांच्या सहं परभणी येथे सकाळी अकारा वाजता गेले होते तिथं करत्य बाजावून ते सायंकाळी सहाच्या सुमारास

जिंतूरा परत आले तसदील वाहन तहसील कार्यालयाच्या आवारात लावून चालक व सर्व अधिकारी घरी गेले असता सात वाजण्याच्या सुमारास अचानक वाहनाने पेट घेतान ही घटना शिपाई माधव खरात यांनी पाहताच त्यांनी विराटांना या बाबत माहिती दिली तलाठी मोहसीन अर्थं टल्ला. वाहनाला नेयकी आग कशामुळे लागली हे मात्र समजू शकले नाही.

वाहनांचे आयुष्य संपले होते- इफक्त पठाण

सदरील वाहन निर्लेखीत होऊन एक वर्ष पूर्ण झाले होते परंतु नवीन वाहन उपलब्ध झाले नसल्याने निर्लेखीत झालेल्या वाहनाला डागडुजी करून नेहमीच होतो अशी माहिती वाहनाचे चालक इफक्त पठाण यांनी दिली.

घटनास्थानी धाव घेत आग विद्युवण्याचा प्रयत्न केला आग वाढत जाऊन तहसील कार्यालयाच्या भिन्नीला लावलेल्या बँनर ने पेट घेतला पंधरा मिनिटांनी अगिशामक दलाच्या जवानांनी येऊन आग विद्युवण्याच्या त्यामुळे पुढील अर्थं टल्ला. वाहनाला नेयकी आग कशामुळे लागली हे मात्र समजू शकले नाही.

प्रसिद्ध साहित्यिक, पत्रकार राजेश बारसागडे यांचा नाभिक समाजातर्फे सत्कार

तळोधी (बा.) | प्रतिनिधी

ब्रह्मपुरी येथील नाभिक युवा बहुउद्देशीय संस्थे तर्फे २६ ते २७ जानेवारी रोजी आयोजित शिविरारी पार पडलेल्या श्री संत शिरोमिंशी नगारी महाराज यांच्या मूर्तीची प्राण प्रतिष्ठा व अनावरण तोकार्यांचा सोबह्यात नागारीभी तालुक्यातील सावरगाव येथील महाराष्ट्र शासन 'बालकवी' पुस्तकार प्राप्त की, उत्कृष्ट पत्रकार, सामाजिक कार्यकर्ते राजेश देवराव बारसागडे यांचा सन्मान चिन्ह, प्रस्तीपत्र, ग्रामगिरी व पुष्पगुच्छ देऊन तेथील नाभिक समाजातर्फे सत्कार करण्यात आला.

श्री संत श्रीरोमणी नगारी महाराज यांचा प्रतिष्ठा, लोकार्थी युवा बहुउद्देशीय संस्थे तर्फे उदायात महाराष्ट्र राज्याचे विरोधी पक्ष नेता तथा अमदारा, डॉ. नामदेव येथे वेळी विशेष अतिथी म्हणून माजी आमदारा. डॉ. नामदेव उत्कृष्ट

चंद्रपूर जिल्हाध्यक्ष रविंद्र येसे कर, विजय देवराव बारसागडे येसे कर, शिरोमिंशी नगारी महाराज यांची उदायात महाराष्ट्र महाराजांची उदायात नागारी यांची उदायात असेही विशेष अतिथी म्हणून नाभिक समाजातर्फे सत्कार करण्यात आला.

बारसागडे यांचा सन्मान चिन्ह, प्रशस्तीपत्र, ग्रामगिरी व पुष्पगुच्छ देऊन सत्कार करण्यात आला. या कायदेकर्ता समाज बांधवानी उदायात लावली आहे. छवितीनी शिवाजी महाराजांच्या साम्राज्याचा शिव रक्षक जिवाजी महाले व शूरवीर शिवाजी काशीद हे दोन मावळे नाभिक समाजाचे होते. त्यांनी आपल्या राजाचे प्राण वाचविण्यासाठी स्वतःच्या जीवाची आहुती दिली. म्हणूनच होता जिवा म्हणून वाचला शिवा हे म्हण समजात रुपी सर्वांच्या मुख्यात दृढ झाले. मात्र या समाजाची शैक्षिकी, सामाजिक, राजकीय, आर्थिक व प्रगती यांची विशेष अतिथी म

